

Araştırma Makalesi

BALKANLARDA ÖĞRETİCİLERİN GÖZÜNDEN TÜRKÇE ÖĞRETİMİ

Fatma AÇIK*

Rahime İrem YAVUZ**

Öz

Ana dili, her toplum için önemlidir. Çünkü ana dili toplumların kültürünü, geçmişini içeren ve bireyin düşünce dünyasının şekillenmesini sağlayan temel unsurlardandır. Bu nedenle ana dili hâkimiyeti hem düşüncelerimizin şekillenmesinde hem de ait olduğumuz toplumla bütünleşmemizde etkili olmaktadır. Kimlik, kim olduğumuz ve hangi aileye, soya mensup olduğumuzu göstermesi bakımından önemli olduğu için kimliği oluşturan unsurlara karşı olumlu bir tutuma sahip olmak da önem kazanmaktadır. Bu unsurlarda biri, hatta en önemlisi ana dilidir. Ana dili farkındalığı ise, dilin kurallarına uygun şekilde kullanılmasının yanı sıra ana dilinin önemini bilip dilin yozlaşmasının ve unutulmasının önüne geçmek çabasında olmaktadır.

Tarih boyunca Balkan coğrafyasında farklı siyasi, dinî ve kültürel unsurların baskın olmasının etkisiyle farklı diller dolayısıyla farklı kimlikler ortaya çıkmıştır. Coğrafyadaki baskın unsurlar Balkan Türklerini de etkilemekte ve mensup oldukları kimlikten uzaklaşmalarına sebep olmaktadır. Bu uzaklaşmanın artması ile adı geçen coğrafyada Türklerin geçmişlerini, dillerini ve kültürlerini unutmaları; zamanla asimilasyonu doğuracaktır. Balkan Türkleri ile aramızdaki bağlar; ana dili, din, kültür ve örf-adet vb. unsurlardır. Bu unsurların devamı söz konusu coğrafyada

Geliş Tarihi: 11.04.2019

Kabul Tarihi: 22.08.2019

Makalenin Künyesi:

Açık, F. ve Yavuz R. İ. (2019). "Balkanlarda Öğreticilerin Gözünden Türkçe Öğretimi". *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 48, 299-326.

DOI: 10.24155/tdk.2019.122

* Prof. Dr., Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, fatmaacik1@gazi.edu.tr
ORCID ID: 0000-0002-3972-0799

** Öğr. Gör., Başkent Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, riyaavuz@baskent.edu.tr
ORCID ID: 0000-0001-9228-1767

varlığımızın devamı anlamına gelmektedir. Ancak Balkan coğrafyasında yaşayan ve azınlık durumunda olan Türklerin ana dillerinde eğitim alma, kültürlerini ve dinlerini yaşadıkları ülkede özgürce yaşama vb. konularda engellerle karşılaşmaları özellikle onların kimliklerinin oluşmasında önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gerçekten yola çıkarak araştırmamızda Makedonya, Kosova ve Romanya’da Türkçe derslerine giren öğretmenlerden seçkisiz örnekleme gözlem ve görüşme tekniği kullanarak Türkçe öğretiminde karşılaştıkları sorunları tespit edilmeye çalışılmış ve sorunlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Balkanlar, Türkçe, öğretmenler.

Teaching Turkish from the Perspective of Teachers in the Balkans

Abstract

The mother tongue is important for every society. Because the mother tongue is one of the basic elements that includes the culture and history of the societies and the shaping of the individual’s world of thought. Since identity is important in terms of showing who we are and which family we belong to, we have a positive attitude towards the elements that make up the identity. One of these elements, even most importantly, is the mother tongue. The main language awareness is to use the language in accordance with the rules, as well as to know the importance of the mother tongue and to try to prevent the corruption and corruption of the language. Through out history, different languages have emerged due to different political, religious and cultural elements being dominant in Balkan geography. Dominant elements in the geography affect the Balkan Turks and cause them to move away from their identity. With this increase in the geography of the Turks in the geography of the past, forget the language and culture; over time will lead to assimilation. The links between Balkan Turks and us; mother tongue, religion, culture and custom-made etc. are the elements. The continuation of these elements means the continuation of our existence in the said geography. In this study, we tried to determine the problems faced by Turkish teachers in Macedonia, Kosovo and Romania by using observation and interview technique in a random sample and suggestions were made for the problems.

Keywords: Balkans, Turkish language, teachers.

Giriş

Bulgaristan’da 750.000-1.000.000, Makedonya’da 80.000-225.000, Yunanistan’da 150.000-200.000, Romanya’da 85.000-1000.000, Kosova’da 50.000-80.000, Bosna-Hersek’te 25.000-50.000 ve Sırbistan’da 20.000 30.000 Türk yaşamaktadır.¹ Bülent Yıldırım’a göre, “Yunanistan

1 <https://www.trakyanet.com/rumeli/makale/trakya-halklari/1454-balkan-turkleri.html?showall=1>

Batı Trakya'da 150 bin Türk nüfusu var. Bunun yanında Rodos, İstanköy ve 12 Adalar'da az da olsa 5 bin kadar Türk var. Romanya'da 150 bin civarında bir Türk nüfusu var. Makedonya'da 100 bin, Kosova'da ise 70 bin civarında bir Türk nüfus var. Bu rakamlara baktığımızda Bulgaristan'da Türkçe konuşan 1 milyon 500 insanla birlikte 2 milyon civarında insanın Balkanlar'da Türkçe konuştuğunu ve Türk dilini yaşattığını söyleyebiliriz.² Romanya'da 2011 nüfus sayımında 27.700 kişi kendisini Türk olarak yazdırmışken, ana dillerinin Türkçe olduğunu ifade edenlerin sayısı 26.179 kişiyle sınırlı kalmıştır (Türk ve Szilard, 2016: 40). Bugün itibarıyla Bulgaristan'da 1 milyon 200 bin dolayında Türk ve Müslüman azınlık yaşamaktadır. Bu nüfus diğer Balkan ülkelerine oranla en geniş Türk azınlığı oluşturmaktadır. Yunanistan'da Batı Trakya Bölgesi'nde, Dedeağaç, Gümülcine ve İskeçe illerinde yaklaşık 150 bin dolayında Türk azınlık yaşamaktadır. Makedonya'da 150 bin dolayında bir Türk azınlık nüfusu mevcuttur. 80 bin dolayında Türk Kosova bölgesinde yaşamaktadır.³ Farklı kaynaklarda verilen rakamlara bakarak Balkanlarda yaşayan Türk nüfusun 1.500.000 ile 2.250.000 civarında olduğu söylenebilir.

Bu coğrafyadaki etnik gruplar ve dilleriyle ilgili Balkan ülkelerinin aldıkları kararlar ve uygulamalarda farklılıklar mevcuttur. Örneğin; Romanya 1993 yılında hazırlanan anayasa ile azınlık gruplarına kültürel, dilsel ve dinî kimliğini koruma, geliştirme ve ifade etme hakkını vermiştir. Ayrıca azınlıkların kendi dillerini öğrenme ve ana dillinde eğitim görme hakkı da verilmiştir. Yunanistan azınlıkları dine göre belirlemekte ve ülkede sadece Müslüman azınlığın olduğunu, etnik farklılıkların olmadığını savunmaktadır. Etnik azınlık kavramını kabul etmeyen Yunanistan, Avrupa Birliğinin yaptırımlarından dolayı "Birleşmiş Milletler Kişisel ve Siyasî Haklar Sözleşmesi"ni ve "Birleşmiş Milletler Ulusal ve Dilsel Azınlıklara Ait Bireylerin Hakları" bildirisini kabul etmiştir. Bulgaristan'da 1990 sonrası demokratikleşmenin etkisiyle anayasada düzenlemelerin yapılmasının yanı sıra uluslararası anlaşmalara da imza atılmıştır. Her ne kadar söz konusu ülkeler azınlıklara kâğıt üzerinde çeşitli haklar tanımış olsalar da uygulamada atılan imzaların geçerliliği pek yoktur.

Türklerin dilini, dinini öğrenme, kültürünü koruma ve ana dilleriyle eğitim alabilmeleri dönem dönem neredeyse imkânsız hale getirilmiştir. Mesela 1950 ve 60'lı yıllarda Bulgaristan'da Türk azınlık okullarıyla Bulgar okulları birleştirilmiş, okullarda Türkçe dersleri azaltılmış ve Türkçe gazeteler kapatılmıştır. 1969 yılında da Türkçe kitap yayınlanması yasaklanmıştır. Makedonya'da da 1912 ile 1945 yılları arasında ana dilde eğitim

2 <http://old.qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/quot-balkanlarda-2-milyon-turkce-konusan-insan-var-quot/176665/>

3 www.batitrakya.org/yazar/baris-hasan/balkanlarda-turk-azinliklar-ve-turkiyenin-politikalari.html

yasaklanmış ve Türkçe resmî dil olmaktan çıkarılmıştır.

Bulgaristan'da 1993 yılında 92166 öğrencinin Türkçe eğitim alması için aileler dilekçe vermiştir. 1994'te yaklaşık 80.000 öğrenci 1. sınıftan 8. sınıfa kadar zorunlu seçmeli olan bazı dersleri Türkçe okumuştur. 1995'te bu sayı 55041, 1998 de ise 40.000'e düşmüştür. Türkçe eğitim alan öğrencilerin sayısı 1999-2000 döneminde 37437, 2000-2001'de 34860, 2002-2003'te 31349, 2004-2005 döneminde ise 27751 olmuştur (Haksöz, 2007: 68).

Kosova'da Türkçe radyo yayınları 1951'de, Türkçe televizyon yayınları ise 1974'te başlamıştır. Sivil girişim ile Kosova Radyo-Televizyonu, 5 dakikalık Türkçe haber ve hafta sonları 40 dakikalık Türkçe programlar yayınlamayı kabul etmiştir. 2 saatlik Türkçe programlar yayınlayan Kosova Radyosu yanında başka iki Türk radyosu daha kurulmuştur. Bunlar Prizren'de Yeni Dönem Radyosu ile Priştine'de Kent FM Radyosudur. *Sofra* dergisi de bu dönemde doğmuştur. *Sofra*, Kosova'daki Türk varlığının gelenek ve göreneklerini, kültürünü devam ettirmek için günümüzde de çalışmalarına devam etmektedir.⁴

Türkler bugün Prizren Mamuşa, Priştine, Gilan, Dohırçan, Mitroviça ve Viçitirn gibi yerleşim merkezlerinde toplam 11 ilköğretim okulunda ve 6 lise ile Priştine Üniversitesinde eğitim görmektedirler. Ayrıca haftalık *Tan* gazetesi ile *Sesimiz* gazetesi; *Çevren*, *Çığ*, *Kuş*, *Bay*, *İnci* dergileri; günde yarım saat haber yayını yapan Priştine televizyonu ve yerel radyolar da Türkçe yayın yapılmaktadır. 22 Eylül 2006 tarihinde mecliste 59 kabul, 7 ret, 3 çekimser oyla Prizren'de Arnavutça ve Sırpça ile birlikte Türkçe de resmî dil olarak kabul edilmiştir. Ancak şu da bir gerçektir ki tek bir Sırp'ın bulunmadığı yerlerde Sırpça resmi dil olarak kabul edilmesine rağmen birçok Türk'ün yaşadığı bölgelerde Türkçe resmî dil olarak kullanılamamaktadır (Tokmak, 2010: 30).

Köstence ve Bükreş Üniversitelerinde 1991 yılında Türkçe bölümü açılmıştır. Ancak 2002-2003 eğitim öğretim yılında Köstence Üniversitesi, Rumence-Türkçe bölümüne öğrenci almamıştır. 1995 yılında, ülkedeki Türk azınlığa Türkçe ve din dersleri verecek eğitim elemanları yetiştirmek üzere Mecidiye'de Kemal Atatürk Pedagoji ve İlahiyat Lisesi öğretim hayatına başlamıştır. Bu okulda Türkçe dersleri dışında din dersleri de ana dille yapılmakta; diğer dersler ise Rumence verilmektedir. 2000 yılında Köstence Ovidius Üniversitesine bağlı olarak Kemal Atatürk Pedagoji Koleji kurulmuş; fakat öğrenci yetersizliği sebebiyle kısa süre sonra kapatılmıştır. Türkçe eğitimi bazı özel okullarda da verilmektedir. Ancak bütün

4 http://www.tasam.org/trTR/Icerik/514/gorunmeyengercek%E2%80%98balkanlarda_turk_azinliginin_yasadigi_sorunlar

dersleri Türkçe olarak veren bir okul Romanya’da yoktur (Gökdağ, 2012: 1-27).

Makedonya’da Temmuz 1992’de kurulan Türk Demokratik Partisi, dil, eğitim ve kamu hakları konusunda Türk azınlığı memnun eden birtakım çalışmalarda bulunmuştur. Mesela 2005 yılında Gostivar Belediyesinde Makedonca ve Arnavutçanın yanı sıra Türkçenin de resmî dil olması sağlanmıştır. 2001 yılında Makedon ve Arnavut yetkililer Ohri Çerçeve Anlaşması’nı imzalamıştır. Her ne kadar anlaşmanın içeriği halkların ortak katılımı, beraberce yaşama ve yerel idarelere daha fazla yetki verilmesi şeklinde açıklansa da daha çok Arnavutların çıkarlarının gözetildiği görülmektedir. Daha açık bir ifadeyle 1996 yılında çıkarılan Yerel Yönetimler Yasası’na göre belediyelerde %20’lik nüfusa sahip milliyetlerin, dillerini resmî dil olarak kullanılabilmeye imkânı verilmiş fakat Ohri Antlaşması sonrasında belediye sayısı 123’ten 87’ye düşürülünce Türkler %20 barajının üzerinde oldukları yerleri kaybetmişlerdir. Mesela Aşağı Banitsa Belediyesinde Türklerin nüfusu %29.23 iken bu belediyenin Gostivar Belediyesi’ne dahil edilmesiyle Türkçenin resmî kullanımı ortadan kalkmıştır. Yine Vrapçiste Belediyesinde Türklerin nüfusu %36.48 iken bu belediyeye Negotin Belediyesinin eklenmesi ile Türklerin nüfusu %12.34’e düşmüştür. Günümüzde Türkçenin resmî dil olarak kullanıldığı altı belediye vardır. Bunlar; Merkez Jupa, Plasnitsa, Mavrova-Rostuse, Vranestitsa, Vrapçiste ve Gostivar’dır. Yerel belediyelerde %20’nin üzerinde nüfusu olan azınlıkların, resmî dairelerde, kendi ana dillerinin kullanılabilmesine imkân verilmesi önemli bir gelişmedir (Kır, 2008: 73).

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, İnsan Hakları Ulusal Beyannamesi Beyanı, Ulusal, Etnik, Dini ve Dilsel Azınlıklar (1992), Dil Hakları Evrensel Beyannamesi, Kültürel Çeşitlilik Beyannamesi açıkça her insanın dilinin korunmasını ve her dilin asılsız olmasının veya yasa dışı kalmasını sağlayın der. Ancak bu beyannelere imza atan ülkeler uygulama aşamasında tersi bir tavır sergilemektedirler. Hâlihazırda Balkan ülkelerinin siyasi tutumlarına göre Türk nüfusun ana dili olarak Türkçe eğitim alıp almadıkları, eğitim alanların öğretimin hangi basamağına kadar Türkçe okudukları konusunda resmî verilere sahip değiliz. Türkçeyi formal ya da informal yoldan öğrenmiş bireylerin ana dili yeterlilikleri konusunda da bilgiye sahip değiliz. Balkanlar çok önemli ve sorunlu bir bölgedir, çünkü birçok milletten oluşan ve hem Batılıların hem de Rusların ilgi alanında olan bir coğrafyadır. Ulusal dillerin yanında yerli dillerinin konumu, Osmanlı İmparatorluğu’nun dağılmasından sonra tamamen değişmiştir. Genelde azınlıkların dili özelde Türkçe ulusal diller ve İngilizce karşısında tehdit altındadır. Bu nedenle söz konusu coğrafyada:

1. Yerli dillerin konumu ve geleceği,
2. Türk okulları ve üniversitelerdeki Türkoloji bölümlerinde görev yapan öğretmenlerin eğitimi meselesi,
3. Türkçe öğrenen yerli ve yabancılara en etkili ve uygun şekilde nasıl eğitim verilebileceği,
4. Türkçe öğretimine ayrılan bütçe meselesi,
5. İki dilliler için ana dili programı vb. araştırılması gereken önemli meselelerdir.

Bu makalede yukarıdaki sorunlardan bir tanesi üzerine odaklanmıştır. Çalışma, ulus devlet anlayışının egemen kılınmaya çalışıldığı Balkan ülkelerinde Türk dilini öğreten öğretmenlerin durumunu / tutumunu betimlemeyi amaçlamaktadır.

Yöntem

Bu makalede nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yapılmıştır. Çalışma verileri Balkan coğrafyasında (Makedonya, Kosova ve Romanya'da gerçekleştirilmiştir.) Türkçe dersi veren 11 öğretmenle (seçkisiz örneklem) görüşme ve gözlemler (gözlem ve görüşme tekniği) sonrasında toplanmıştır. Görüşme ve gözlemlerin yanı sıra konuyla ilgili farklı kaynaklar üzerinden okumalar yapılmıştır.

Gözlem ve görüşme aşamasında; araştırmacı yapılandırılmış bir görüşme ve kısmi katılımcı olarak gözlemde bulunmuştur. Gözlemin amacı tüm katılımcılara açıklanmıştır. Gözlemler üç ülkede birer gözlemler ve 20 dakikayla sınırlı tutulmuştur. Gözlem geniş odaklanma ve doğal ortamında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler daha detaylı bir araştırmanın başlangıç aşamasında verilerden elde edilen çıkarımların doğruluğunun kontrolünde kullanılmak üzere yapılmıştır. Standartlaştırılmış açık-uçlu görüşmede şu sorulara cevap aranmıştır:

- Türkçe öğretmenleri sorular karşısında nasıl tepki veriyor?
- Öğretmenler Türkçe derslerini nasıl tanımlıyorlar?
- Öğretmenler hangi stratejileri kullanıyor?

Sınırlılıklar

Araştırmacının kontrolü dışındaki iki faktör bu çalışmanın sınırlamaları olarak kabul edilir:

1. Azınlıklara özellikle Türklere ilişkin tutumlar, okulla ilgili olmayan faktörlerden potansiyel olarak etkilenir. Siyasi üyelik, dinî inançlar veya önceki deneyimler gibi.

2. Öğretmenlerin konuşmaya çekinmeleri ve soruları cevaplama eğiliminde olsalar da gerçek duygularından ziyade genelgeçer cevaplar verdikleri görülmektedir.

Bulgular ve Tartışma

Türkçe eğitimi hakkında betimleyici bilgi sağlamak amacıyla görüşme yapılmıştır. Açık uçlu 5 soru yöneltilmiştir.

Görüşme 5 kadın 6 erkek toplam 11 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar biri hariç diğerleri en az 10 yıldır Türkçe dersi veren öğretmenlerdir. Katılımcılar, Filoloji fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri ile Türkçe - Rumence Bölümü mezunlardır.

Katılımcılardan 4'ü hem ilk-orta-lisede hem de üniversitede ders veriyorken; 6'sı sadece üniversitede 1'i de lise ve üniversitede ders vermekte olduğunu beyan etmiştir. Gerek yaş grupları arasındaki fark gerekse alan bilgisi açısından düşünüldüğünde ilk- orta düzey ile orta- lise düzeyinde ders vermek mümkün olabilir ancak ilk, orta ya da lise okul düzeyinde ders veren bir hocanın üniversitede ders vermesi akademik yönden açıklanabilir bir durum değildir. İlkokul düzeyinde Türkçe dersi ile üniversite düzeyinde Türkçe dersi tamamen farklı alan bilgisini gerektirir. Türkçe üniversitede yabancı dil olarak öğretiliyor olsa ilk ve ortaokulda Türkçe öğretimi için gereken donanıma bir dereceye kadar sahip oldukları söylenebilir. Ancak 1 katılımcı dışında kalan hocaların karma sınıflarda yani Türk ve diğer etnik gruplardan oluşan öğrencilere ders verdiği düşünüldüğünde ve bölümlerin de Türk Dili ve Edebiyatı olmasından dolayı farklı disiplinlere (eski Türk edebiyatı, halk edebiyatı, yeni Türk edebiyatı, tarihî ve yaşayan Türk lehçeleri vb.) ait yeterlilikleri tartışılabilir.

Bu durumun açıklaması Balkan coğrafyasında Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı sahasında yeterli sayıda hoca olmaması ile ilişkilendirilebilir mi? Ya da Türk dili ve edebiyatı bölümleri disiplin olarak fazla önemsenmeyip aslında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminden öteye geçirilememiş bir alan mı araştırılması gereken bir konudur.

Tablo 1: Türkçe Dersini Seçen Gruplar Hakkında Katılımcıların Görüşleri

Katılımcılar **Türkçe dersini Türk öğrenciler diğer öğrencilere göre daha fazla mı tercih ediyor? (Sizce öğrencilerin Türkçe dersini seçme nedenleri nelerdir?)**

1. katılımcı Türk soylular daha fazla tercih ediyor. Türkiye'den buraya bir vesile ile gelmiş olan gençler de tercih edebiliyor. Arnavut öğrencilerimizin sayısı da artıyor. Kosova'ya NATO (1999) müdahalesinde sonra Türkiye-Kosova ilişkileri gelişti. Geçmişten gelen kültürel, akrabalık ilişkilerinin yanı sıra diplomatik ve ticari ilişkiler de gelişti. Her açıdan Türkçeye ilgi ve ihtiyaç ortaya çıktı. Kosova'da Türk şirketleri büyük işler yapıyorlar. Örneğin; otoyolu bir Türk şirket yaptı. Elektrik dağıtım yapan şirketin sahibi Türk alt yapı ve üst yapı alanlarında Türk şirketler büyük işler yapıyorlar. Türkçeye ilginin artmasında bunun da etkisi oldu. Türkçe-Arnavutça çeviri yapan kişilere ihtiyaç var. Ayrıca televizyonlarda Türk dizilerinin alt yazılı olarak yayınlanması da Türkçeye olan ilgiyi ve merakı arttırdı. Türkiye'nin uluslararası alanda etkinliği artmış durumda bu da etkili olmaktadır.
2. katılımcı Arnavut öğrencilerimizin sayısı son iki yılda artmaya başladı. Bunun bir sebebi buradaki Türkler okumak için Türkiye'deki üniversitelere gidiyor. Bize kalan belki en zayıf öğrencileri Türklerin. Geriye kalanlar bizim bölümü seçiyor. Türkçenin Almanca ile İngilizce ile yarışması lazım ama maalesef olmuyor. Almancaya 350, İngilizceye 700, bize 40 başvuru var.
Türkçe bilimsel dergi yok. Arnavutça da yok. Yani uluslararası alanda kabul edilen bilimsel dergi yok. Türkçe gazete de yok kapatıldı. Dergi de yok. *Türkçem* dergisi var Prizren'de üniversite öncesi (lise) öğrencilere yönelik.
3. katılımcı Türk soylu öğrenciler Türkçe bilgi seviyeleri kötü değil orta derecede öğrenciler geliyor. Genellikle öğrenciler Türkiye'de okumayı tercih ediyor.
Kosova'da Türklerin birtakım sıkıntıları var. Azınlık olsak da burada kendimi azınlık olarak görmüyorum. Çalıştığımız sürece burada istediğimiz yere gelme şansımız oluyor. Tabi ki engeller olabiliyor. Ama bunları da aşabiliyoruz diye düşünüyoruz.

Kültürel değerlerimizi yaşattığımızı düşünüyorum. Mesela evli çiftler erkeğin ailesinin evinde birlikte yaşayabiliyor. Düğün gibi günlere ait adetleri bizlerin daha çok yaşattığını düşünüyorum. Belki daha küçük yerde yaşamamız sayımızın az olması birbirimiz tanımamız bunu etkilediğini düşünüyorum.

-
4. katılımcı Bölümde iki grup var; Ana dili Türkçe olanlar ve olmayanlar. Ana dili Türkçe olmayanlar grubundaki (Makedon, Arnavut, Boşnak, Roman, Sırp) öğrencilerin sayısı genellikle daha fazla (10'dan fazladır) bu grup daha büyüktür.

Annesi, babası Türk ya da ikisinden biri Türk olan bazı ailelerde evde Türkçe konuşulmaması Türk soylu öğrencilerimizin Türkçeyi iyi bilmemesine sebep olabiliyor. Eğitimini ilkokuldan itibaren Makedonca sürdürmeleri de etkili olabiliyor. Türkçe bilmeyen bazı Türk asıllı öğrenciler ana dili Türkçe olmayanlar grubunda eğitime başlıyor.

-
5. katılımcı İki grupta da bölümün kurulmasından (42 yıl) bu yana öğrenci sayısında artma var. İlk yıllarda yılda iki, üç öğrenci vardı. Şimdi birinci sınıftan dördüncü sınıfa kadar toplam 220 civarında öğrenci var.

Türk soylu öğrenciler genellikle ana dillerini bilerek geliyor. Evde Türkçe konuşulması, televizyonda Türkçe kanalların izlenmesi ve iletişim teknolojileri gelişmesi bu durumda etkili. Ancak Doğu Makedonya ve Batı Makedonya'nın bazı bölgelerinden gelen öğrencilerin Türkçeleri iyi değil. Daha çok Makedonca konuşuyorlar ve Türkçeyi unutmak üzereler. Evde Makedonca konuşuyorlar.

Önceden Türkiye ile ilişkiler günümüzdeki gibi iyi olmadığı için Türkçe kullanımında hatalar çoktu. Makedon kelimeler baskındı. Günümüzdeki gelişmeler (ilişkilerin ilerlemesi, teknoloji vb.) Türkçenin doğru kullanılmasını sağladı. Şimdi ise öğrencilerin Makedoncaları yetersiz.

Türkçeyi iyi bilmeyen öğrenciler kültürel olarak da daha geriler, az kitap okuyorlar.

---

6. katılımcı Üniversitemiz Balkanlarda Türkçe eğitim veren ilk ve tek üniversitedir. Üniversitenin kurulması için 15 yıl mücadele ettik. Üniversitemiz Türkiye'nin değil Türkçenin üniversitesi.

Makedonya'da yaşayan Türklerin her kademedeki Türkçe eğitim alma imkânları, hakları var. Üniversiteye gelen her Türk öğrenci ana dilini bilerek geliyor. Her azınlığın olduğu gibi Türklerin de problemleri var ama çözülecek.

Üniversitede Türkoloji bölümü yok. Eğitim dili Türkçe ve öğrenciler Türkçe biliyor. Öğrenciler Makedonya'da yaşayan Türkler ve Türkiye'den gelen gençler.

7. katılımcı Makedonya fakir bir ülke. Türkiye'den ve diğer unsurlardan bölgeye olan müdahale buraya zarar verebiliyor. Gençlerin kafalarını karıştırabiliyor. İdeolojik yaklaşımlar zarar verebiliyor. Makedonya'da iş bulabilmek için birden çok dil bilmek mecburi yoksa iş bulmak çok zor. Bu yüzden iki dillilik normal.

Bölümde 10 Türk öğrenci kayıt yaptırdı bu yıl. Bölümün kapanma tehlikesi var. Kadronun artması gerekli. Dergi, gazete reklamları ile dikkat çekmeye çalışıyoruz. Yunus Emre'den hoca desteği var. Hocalar geçici görevlendirme ile geliyor ve hepsi nitelikli değil.

Ülkede Yörük Türkleri var. Kıyafetleri, yaşam tarzları merkezdeki Türklerden farklı. Onlar kültürlerini yaşatıyorlar. İnsanların kendilerini doğru tanımalarını istiyorlar. Araştırmaya gelen insanlar onları yanlış tanımlıyor.

Kurumda amaç öğretmen ve tercüman yetiştirmek. Yetişen öğretmenler bölgenin durumunu iyileştirebilir. Amacımız nitelikli olması.

Bölümde mekân sıkıntısı ve öğrenci, öğretmen sayısı az olduğu için her seviye için bir sınıf var. Tercüman ve öğretmen olmak isteyenler ilk iki sene birlikte eğitim görüyor. Dersler alfabeden başlıyor. Ana dili Türkçe olanlar ve olmayanlar birlikte eğitim alıyor. Bu sene 10 Türk öğrenci kayıt yaptırmış. Kontenjan 30 ama talep az.

İki dilliler için hazırlanan.....-Türkçe karşılaştırmalı kitabı kullanılıyor. Dersler böylece daha hızlı devam ediyor.

Makedon öğrencilerin Türkçeye aşinalıkları dizilerden geliyor. Dizilerin ve iş imkânlarının artmasının etkisiyle bu bölüm tercih ediliyor.

Öğrenciler genellikle boş zamanlarında kahve, eğlence merkezleri vb. yerlere gittiklerini ve Makedonya'da rahat yaşadıklarını söylüyorlar. Yaşadıkları bölgede (köy) Türkler çok olduğu için Türkçe konuşuyorlar. Bu bölgedeki öğrenciler dağ köylerinden gelen maddi durumu iyi olmayan öğrenciler. Çoğu derslerden kalan zamanlarda ailesine hayvan bakımında, ev işlerinde yardım ediyor. Durumu daha iyi olanlar şehirde ev kir alıyor. Öğrencilerin kitap okuma ve satın alma alışkanlıkları yok. Okulun elektronik kütüphanesinden öğrenciler ücretsiz olarak pdf kitaplara ulaşabiliyorlar.

Öğrencilerin hem Makedonca hem de Türkçe (bütün gruplar) gramer bilgilerinin yetersiz ve derslere temelden başlanıyor. Bunun sebebinin ilköğretim ve lise öğretmenlerinin gramer konularından çok edebiyata derslerinde ağırlık vermeleri olabileceğini düşünüyorum. Çünkü öğrencilerin edebiyat bilgilerinin gramerden daha iyi olduğunu, gramerde eksikliklerinin çok olduğunu görüyoruz. Öğrenciler ses olayları, ünlü uyumu gibi temel konuları bilmiyorlar. Bu duruma öğretmenlerin sebep olduğunu düşünüyorum. Bence öğretmenler ya gramer konularını anlatmak istemiyor, edebiyatı daha çok seviyor ya da kendileri de bu konuda yetersizler ve gramer bilgilerinin öğretmiyorlar.....merkezden uzak dağlık bir yer olduğu için öğretmenler (üniversite mezunları) burada çalışmak istememişler. Bölgedeki öğretmen ihtiyacı lise mezunlarından karşılanmış. Bu öğretmenlerle de eğitim nitelikli olmamış. Bu durum hem Makedonca hem de Türkçe için geçerli olmuş.

-
8. katılımcı Derslerde kitapların da yardımıyla bütün kültürleri öğretmeye çalışıyoruz. Evde dedeler, nineler varsa onlar kültürle ilgili bilgileri veriyorlar. Bayram, bayramlaşma vb. Bazı öğrenciler bu bilgileri evlerinde öğreniyorlar, bazıları öğrenmeden gelmiş oluyor. Karışık ailelerden gelen öğrenciler var (babası ya da annesi Rumen) bunlar bilmeden gelebiliyor. Okulda öğreniyor. Bunları öğretirken teknolojiden, videolardan da yararlanıyoruz. Türk kanallarını izleyen Rumen çocuklar da Türkçe derslerine gelmek istiyorlar. Türk arkadaşlarından etkilenerek de derslere gelmek isteyenler oluyor. Sadece çocuklar değil Rumen öğretmen arkadaşlar da Türk dizileri hakkında konuşuyor. Öğretmenler de Türkçe kelimeler kullanıyor. (Merhaba, iyi akşamlar vb.)

Romanya’da Türk olmak çok güzel, hiçbir problem yok. Bizim zamanımızda Türkçe öğrenmek için okullarda bu imkânlar yoktu. Ben Türkçeyi evde ailemden öğrendim. Çok şükür evde iyi öğrendim. Yeni nesil için şimdi çok güzel imkânlar var. Rumenler için de Yunus Emre’de Türkçe öğrenip sertifika alarak iş bulma imkânı elde etme fırsatları var. Onlar da şimdi farkındalar iş bulmak için Türkçe gibi birden fazla dil bilmenin faydası var. Müfettişlikle Yunus Emre iş birliği ile de yarışmalar yapılıyor. (şiir, şarkı vb.) Bu yarışmalara katılıp başarılı olunca bir-birlerini de teşvik ediyorlar.

-
9. katılımcı Ana dili olarak Türkçe öğretimi sistemi burada 20 sene oldu hâlâ oturmadı. Dört yılda bir müfredat değişiyor ama ders kitabı çıkamadı. İhtilalden sonra tek bir Türk Dili ders kitabı var. Müfredat değiştikçe müfredata uygun kitapların hazırlanması gerek. Şu an müfredata uygun geçerliliği olan ders kitabı yok. Seçmeli ders olarak Tatarca birkaç okulda veriliyor ve ders kitabı var.

Türk öğrencilerin Türkçeyi öğrenmeleri ve kullanmaları ailesine bağlıdır. Aile öğretir ve konuşursa çocuk da konuşur. Evde konuşulması etkilidir. Eğer evde konuşulmadığı için Türkçe anlamayan ve konuşmayan öğrenci varsa onu Rumen öğrencilerin sınıfına koyarım. Böyle öğrenciler de var. Türk gençleri dilini biliyor ama kullanmıyorsa önemi yok. Kullanması dilin yaşaması için önemli.

Kültürel değerler de aynı anne, baba bu değerleri anlatıyor ve yaşatıyorsa çocuk da bunları bilir. Genelde küçük çocuklar (5 yaş ve altı) neredeyse ana dillerini hiç bilmiyor. Şu anda bizi burada birleştiren sadece dinimiz. (Tatar, Nogay, Türk vb.) Burada bir avuç insanız ve farklılıkları değil benzerlikleri görerek birleşmeliyiz.

-
10. katılımcı Günümüzde kültür kayboluyor. Eskiden internet, bilgisayar vb. yoktu. İnsanlar bir araya gelip konuşuyordu. Bayramda bayramlaşıyor, kutlanırdı. Şimdi gençler bir araya gelip toplantı yapıyorlar. Yani kulüplere gidip eğleniyorlar. Bu bizim kültürümüzde, dinimizde yok.

-
11. katılımcı Bazı Türk öğrenciler Türkçeyi ailede (maalesef konuşulmuyor) öğrenemiyor, dizilerden duyuyorlar. Türkçe öğrenmek için genellikle bu durum karma ailelerde görülüyor (Türk-Rumen vb.) Bazı veliler neden Türkçe öğ-

rensin gerek yok diye düşünüyor. Burada öğretmene iş düşüyor. Farklı etkinliklerle öğrencilerin dersi sevmesi ve ilgisinin artması sağlanıyor. (Türk Birliğinin desteği bu konuda oldukça fazla, yarışmalar, kamplar ve kardeş okul projesi gibi faaliyetlerimiz var. Kardeş okul projesiyle öğrencileri Türkiye'ye götürüyoruz.)

Şimdi Türkçeyi öğretmeye sıfırdan başlıyorum. Alfabeden başlayarak ilerlemek gerekiyor. Kültürel değerlerin verildiği ders (6 ve 7. sınıflarda) ve bu ders için hazırlanan kitaplarımız var. Çoğu geçmişini, atalarını bilmiyor. Ailelerinden atalarını, soylarını sormuyorlar/ öğrenmiyorlar. Üniversitedeki öğrencilerin ise ilgileri ve bilgileri daha fazla.

Azınlık olmak çok zor. 90'dan sonra imkânlarımız oldu ana dili öğrenmek için bizim zamanımızda bu imkânlar yoktu ve okumayı annemden öğrendim. Biz bu özlemlerle büyüdük. Türküm demek bizim için problem olmadı. Bu sıkıntıyı yaşamadık.

Tablo 1 incelendiğinde katılımcılara göre Türkçe bölümlerini genel itibarıyla Türkler tercih etmekte. Onları Türkiye ile söz konusu ülkeler arasındaki ilişkilerin gelişmesine bağlı olarak açılan Türk şirketlerinde çalışmak isteyen Arnavut, Makedon vd. takip etmekte. Karma ailelerin çocukları arasında da bu bölümü seçenler mevcut. İlginçtir ki Türk dizileri nedeniyle Türkçe bölümüne gelen öğrenciler de var. Bir de Türkiye'den üniversite eğitimi için gelen öğrencilerden bazıları bu bölümlerde eğitim görmekteler.

Katılımcıların öğrenci başarısıyla ilgili soruya verdikleri cevaplara göre çalışmanın yapıldığı yerlerde ana dili Türkçe olan öğrencilerle ana dili Türkçe olmayan öğrenciler arasında ders başarısında fazla fark olmadığı anlaşılmaktadır. Türk öğrencilerin yaşadıkları ülkelerde temel eğitimlerini kısmen ya da tamamen kendi dillerinde alma hakları vardır. Bu hakka istinaden öğrenciler temel eğitimde Türkçe öğrenmektedirler. Çocukluklarından itibaren hem evde hem de okulda Türkçe öğrenmelerine rağmen Türkçe derslerindeki başarılarının çok da yüksek olmadığından katılımcılar tarafından söylenmesi eğitimde ve aile içinde Türkçe kullanımında eksiklikler olduğunu düşündürmektedir. Bazı katılımcıların da aktardığı üzere ailelerin evde Türkçeyi kullanmaları ile ilgili farklılıklar da görülmektedir. Türkçe kullanmaya özen gösteren aileler olduğu gibi zamandan tasarruf etmek vb. sebeplerle evde de resmî dili kullanmaktadır. 9. katılımcının

bahsettiği gibi temel eğitimde Türkçenin seçmeli ders olarak okutulduğu okullardaki bazı Türk öğrencilerin aileleri bu dersi gereksiz görmektedir. Çocuklarının ana dilleri yerine diğer bir seçmeli ders olan İngilizce dersini almalarını onaylamaktadırlar. Bunun yanı sıra eğitimde mekân, ders kitabı, nitelikli öğretmen vb. eksikliklerin olması temel dil becerilerinin sağlam olmamasına sebep olmaktadır. Yaşanan eksiklikler, sorunlar gençlerin dil becerilerinde yetersizlikler ortaya çıkarmaktadır. Ancak bu yetersizliklerinin farkında olmayan öğrenciler Türkçeyi iyi bildiklerini ve öğrenmeleri gereken daha fazla şey olmadığını düşünebilmektedir. Bu nedenle yeni bir dil öğrenmek için hevesli olan öğrencilere göre motivasyonları daha düşük olmaktadır.

Türkçenin bu coğrafyada etkin olması beklenirken Almanca ile İngilizce ile yarışmadığını görüyoruz. Mesela Almanca bölümüne 350, İngilizce bölümüne 700, Türkçe bölümüne 40 öğrencinin başvurması bu durumun göstergesidir. Müracaatların düşük olmasında bir yandan Türkçe bölümlerini seçen Türk öğrencilerin Türkçelerinin zayıf olması, ana dili Türkçe olanlar ve olmayanların birlikte eğitim görmesi öte yandan öğretim görevlisi kadrolarının nicelik ve nitelik bakımından yeterli olmaması ve ders kitapları ve diğer materyallerin az olması bu bölümlerin gelişmesinin ve tercih edilmesinin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır.

Tablo 2: Ders Başarısı Hakkında Katılımcıların Görüşleri

Katılımcılar Ders başarısı açısından Türk soylu öğrencilerle diğer öğrenciler arasında bir fark görüyor musunuz? Belirgin bir fark varsa sizce bunun sebebi ne olabilir?

---

1. katılımcı Ders başarısında iki grup arasında büyük fark yok. Türkçeyi yazılı ve sözlü ifade etmede Türk soylular eğitimlerini Türkçe aldıkları için daha iyiler. Burada yaşayan Türklerin ilk ve lise düzeyinde ana dillerinde eğitim almak anayasal hakları. Bu hakla Türkçe eğitim veren okullarımız var. Bölümümüzde bu okullardan (devlet okulları) mezun olmuş öğrencilerimiz var. Bunun yanı sıra Türkiye'den gelen ve Arnavutça eğitim görmüş (Türk olmayan) öğrencilerimiz de var. Bu öğrencilerimizin sayıları daha az.
2. katılımcı Ders başarısı olarak ilk sırada Türkiye'den gelen öğrenciler ikinci sırada ise yerli Türkler sonrasında diğer öğrenciler geliyor.

-
3. katılımcı Türkçeyi az bilen (Arnavut öğrencilerin diğerlerine göre başarısı az. Üniversiteye Türkçe bilerek gelen öğrenciler arasında ise başarı farkı yok. Türk soylu öğrenciler ilköğretim, ortaokulda Türkçe öğrendikleri için dillerini bilerek geliyorlar. Önceki eğitimlerinden kaynaklı gramerde eksiklikleri olabiliyor. Üniversite öncesi eğitimden kaynaklanabiliyor. Arnavut öğrenciler ise kurs alıyorlar.
-
4. katılımcı Türk soylu öğrencilere göre diğer gruplarda öğrenmeye istek, ilgi daha fazla. Yeni bir dil öğrenmeye merak, istek var. Türkiye'nin ekonomik olarak büyümesi de etkili. Türkiye'ye merak, tatil için gitmeleri de bu isteği ortaya çıkarıyor. Birden fazla dil bilmek iş imkânını da arttırıyor. Üniversite öncesi eğitim de etkili. Türkçe eğitimle, Makedonca eğitim açısından farklar var. (Kadro, kitaplar vb. eksiklikler var.) Türkçe kitaplar, ders programları, sistem vb. tam oturmadığı için Türk soylu öğrencilerin üniversite öncesi aldıkları eğitim ve eğitim disiplini yeterli olmuyor.
-
5. katılımcı Diğer gruptaki öğrenciler Türkçe bilmedikleri için daha hevesli oluyorlar. Türk soylu öğrenciler Türkçeyi evde öğrenmiş oluyorlar. Başarı olarak gruplarda farklılık yok, aynı diyebiliriz. Başarı durumları aşağı yukarı aynı.
-
6. katılımcı Türk soylu öğrenciler liseden zayıf geliyorlar. Diğer öğrenciler daha kaliteli, nitelikli olarak geliyor. Başarılı olan Türk öğrenciler başka bölümlere gidiyorlar.
Başarılı Makedon gençlerin Türkiye'ye ilgileri var. Bunun nedeni Türkçe televizyon programlarının, dizilerinin ve iş olanaklarının artması.
-
7. katılımcı Diğer grup öğrencilerin bir kısmı daha istekli ve başarılı. Doğu Makedonya'dan gelen öğrencilerin her iki grupta da hem Makedonca hem de Türkçe gramer bilgileri zayıf. Devlet okullara imkân veriyor fakat iyi öğretmenler merkezde çalışmak istiyor. Buradaki okullarda yerel ağız devam ediyor. %20 gramer bilgisiyle geliyorlar. Derslere temelden, alfabeden başlıyoruz.
-
8. katılımcı Bazı Türk öğrencilerin aileleri evde Türkçe konuşmuyor. Bu başarıyı etkileyebiliyor. Evde konuşulmamasının ne-

deni vakitle ilgilidir. Dedeleri, nineleri ile aynı evde yaşayan çocuklar ve onlar torunlarıyla ilgileniyor ve evde Türkçe konuşuluyor. Evde Türkçe konuşulması ailenin durumuna göre değişiyor. Aileler gerek olmadığını düşündükleri için değil vakit problemleri olduğu için evde konuşmayabiliyorlar. Rumen anaokuluna giden çocuklar da Türkçe bilmiyorlar. Ama Köstence’de Türkçe eğitim veren anaokulu var ve öğrenciler temelden Türkçe bilerek geliyor. Bu sebeplerden dolayı öğrenciler arasında seviye farklılıkları var. Biz bu öğrenciler arasındaki dengeyi sağlamaya çalışıyoruz. Öğrenciler de istekli olduğundan problem olmuyor.

---

9. katılımcı Rumen öğrenciler diziler sayesinde daha meraklılar, azimliler. Rumenler Türkçeyi seviyorlar. Türkçe onlara akıcı ve ezgisi hoş geliyor.

---

10. katılımcı Rumenler biraz daha ilgili ve istekli. (Popüler olduğu için) Tatarlar da dillerini benzettikleri için istekli. Türkler Türkçe biliyorlar ama genelde kullanmıyorlar. Rumence kendilerini daha kolay ifade edebiliyorlar. Türkçeleri genelde iyi. Türkçelerinin geliştirmek için kursa geliyorlar. İş bulma, diziler ya da üniversitede Türkçe bölümüne girme isteği gibi farklı nedenlerle kurslara geliyorlar.

---

11. katılımcı Buradaki Türklere Türkiye Türkçesi zor geliyor. Biz burada dili kurallarıyla kullanmıyoruz. Basit Türkçe kullanıyoruz (Lehçe olarak konuşuyorlar). Gramer daha ağır geliyor.

Ders başarısı hakkında öğretmenlerin değerlendirmelerini içeren 5. soruya verilen cevaplara bakıldığında Türk olanlarla olmayanlar arasında genel anlamda bir fark olmadığı konusunda katılımcıların hemfikirde olduklarını söylenebilir. Sadece iki katılımcı ana dili Türkçe olmayanların, bir katılımcı ise Türkiye’den gelen öğrencilerin daha başarılı olduğunu belirtmiştir. Türk öğrencilerin başarısı Türkçe bilmelerine bağlanabilir. Diğer öğrenciler ise Türkçeyi öğrendikten sonra Türk edebiyatını anlayabilmektedir.

Ana dili Türkçe olmayanların Türkçe öğrenme noktasında motivasyonlarının yüksek, Türklerin ise daha düşük olduğu görülmektedir. Motivasyon düşüklüğünde öğretmenlere göre öğrencilerin aile ortamında edinmiş ve Türkçeyi ilk, orta, lise düzeyinde öğrenmiş olmaları ile açıklanmaktadır. Ancak burada değinilmeyen bir neden de söz konusu coğrafyalardaki Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerindeki dersler, derslerin içeriği ve hocaların alana hâkimiyetlerinin de etkisi olduğunu söylenebilir.

Motivasyonun yüksek olmasının sebepleri arasında katılımcılardan biri öğrencilerinin Türk dizileri ve Türkçe sevgisini gösterirken bir diğer katılımcı da öğrencilerin Türkiye'ye olan ilgisini sebep göstermiştir. Uzunca bir süredir Türk dizilerinin Türk ve Arap dünyasıyla birlikte Balkanlarda da ilgiyle takip edildiği ve bu ilginin ülkemizin turizmine katkısının yanında Türkçe öğretimini de arttırdığı bilinmektedir. Bu durum dilimiz ve ülkemiz açısından sevindirici olmasına rağmen uzun vadede umut bağlanmaması gerekir. Türkçenin Balkan coğrafyasında varlığını devamı ve yaygınlaşması için daha geçerli politikalar ve planlamalar oluşturulmalıdır. Türkçenin ve Türk edebiyatının daha disiplinli bir program, ders kitapları ve alanında yetkin hocalarla yürütülmesi gerekir ki bu durum görüşme yapılan katılımcılardan biri tarafından "Türkçe eğitimle, Makedonca eğitim açısından farklar var (Kadro, kitaplar vb. eksiklikler var.). Türkçe kitaplar, ders programları, sistem vb. tam oturmadığı" şeklinde ortaya konmuştur. Bu noktada Türkiye'deki birikimin aktarılması çözüm olabilir.

Tablo 3: Kullanılan Kitaplar ve Seçimleri Hakkında Katılımcıların Görüşleri

---

Katılımcılar	Hangi ders kitaplarını kullanıyorsunuz? (Kitap seçimi çalıştığınız kurumun mu yoksa sizin mi seçiminiz? Sizin seçiminiz değilse siz hangi kitabı kullanmak istediniz? Neden?)
---------------------	--

---

1. katılımcı	Türkçe-Arnavutça karşılaştırmalı gramer ve tercüme derslerine giriyorum. Derste kullandığım kitapları kendim belirliyorum. Almandan Türkçeye gibi çeviri kitaplarını kullanıyorum. İçeriği ve kitapları ders sorumlusu belirler.
2. katılımcı	Kitaplarımızı kendimiz seçiyoruz. Türkiye'den seçiyoruz. Muharrem Ergin, Ahmet Bircan Ercilasun gibi hocaların kitaplarını kullanıyoruz.
-

3. katılımcı Kitapları ders hocaları seçer. Genellikle Türkiye’den gelen kaynaklar kullanılıyor. Derslerde kullanılan metinler, tarih dersleri gibi dersler kültür aktarımını da sağlıyor.

---

4. katılımcı Yenilikleri, değişiklikleri takip eder öğrencilerimizi bilgilendiririz. Makaleler hakkında bilgi veriyoruz. Fonetik derslerimde Muharrem Ergin’in kitabını kullanıyorum. Çünkü kitabın dili öğrencilerimize daha yakın. Örneğin; Tahsin Banguoğlu’nun kitabının dili daha ağır. Yeni bazı Türk terimler belki burada bilinmiyor. Ayrıca kaynak olarak bölümdeki bir hocamız öğrencisine doktora tezini sentaks (söz dizimi) konusunda yaptırdı ve tezi öğrencilere de tavsiye ediyor. Fonetik (sesbilgisi) alanında Türkçe yazılmış kitap yok. .... hocanın yazdığı kitap kullanılıyor. Kitabın dili Türkçe değil.

---

5. katılımcı Fakülte derslerinin ve içeriklerinin belirlenmesinden sonra ders kitaplarını belirliyoruz. Hepsinin seçimini, düzenlenmesini de fakülte olarak biz yapıyoruz.

---

6. katılımcı Ders hocası karar verir. Temel kaynakları kullanıyoruz. Türk üniversiteleri takip ediyoruz.

---

7. katılımcı Ders kitapları, müfredat ihtiyaca göre hocalar hazırlayabiliyor, şekillendiriyor. Gazi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi gibi üniversiteler etkili oluyor. Ders kitabı ve yardımcı kitap elektronik kütüphanede var. Öğrenciler ücretsiz kitaplara ulaşabiliyor.

---

8. katılımcı Kitaplar müfredata bağlıdır. Müfredat da bakanlık tarafından onaylanmaktadır. Her yaş grubu için hazırlanmış ayrı ders kitabı var. Bu sene müfredatta yapılan değişikliğe göre yeni kitaplar hazırlandı ve Türkiye’de basılıp gelmesini bekliyoruz.

---

9. katılımcı Programları hocalar belirliyor üniversite inceleyip onaylıyor. Birinci sınıflara TÖMER kitaplarını veriyoruz. (Ankara, Gazi TÖMER kitapları, Metropol yayınları, Agie-minBaubellımba Turca Practica Türk Dili Uygulamalı)

10. katılımcı Bakanlık onaylı ve konsolosluk tarafından Türkiye’den gelen kitaplar kullanılıyor. Bu kitaplar çocukların seviyelerine göre biraz ağır. Kullandığımız kitaplar yetersiz, yenilenmesi gerekiyor. Türkiye’den gelen kitaplar da öğrenciler için zor.

11. katılımcı Programlar, öğretmenler ve bakanlık destekli oluşturuluyor. Ders kitaplarını bakanlık veriyor.

Katılımcılar derslerde kullanılan kitaplar konusunda bakanlığın onayıyla kendilerinin belirlediği noktada hemfikirdirler. Üniversitede kullanılan ders kitaplarının neden Bakanlığın onayına sunulduğu konusuna açıklık getirilmemiştir. Türkiye’deki uygulamalara bakıldığında Türk dili dışında diğer dillerin öğretimi konusunda üniversiteler hocaları özgür bırakmıştır, sadece orta ve ilköğretimde ders kitapları Bakanlık onayını almalıdır. Balkanlardaki bu uygulamanın temelinde siyasi endişeler yatıyor olabilir.

Katılımcıların örnek olarak verdikleri kitaplar Türk dilinin gramerine yönelik olması da dikkat çekici bir durumdur. Edebiyata ait herhangi bir kaynak ismi söylenmemiştir. Bu da aslında bölümlerde Türk dilinin öğretilmediğini edebiyatın arka planda kaldığı fikrini düşündürmektedir.

Tablo 4: Derslerde Kullanılan Materyaller Hakkında Katılımcıların Görüşleri

Katılımcılar Ders kitapları dışında kullandığınız ders araç-gereçleri var mı? (Kullandığınız ders kitaplarının, ders araç-gereçlerinin yeterli ve etkili olduğunu düşünüyor musunuz? Yetersiz ve etkisiz olduğunu düşünüyorsanız sizce çözüm ne olabilir?)

1. katılımcı Kitapların dışında uygulama materyalleri hazırlıyorum. Türkçe-Arnavutça tercüme dersi başka üniversitelerde olmadığı için materyalleri kendim geliştiriyorum.

2. katılımcı Kitaplar dışında kullandığımız materyal yok. Tahtadan yararlanıyoruz.

3. katılımcı Fotokopiler, materyaller kullanıyoruz.

4. katılımcı Kitapların dışında öğrencilere fotokopiler de verebiliyoruz.

---

5. katılımcı Türkoloji bölümü olduğumuz için kullandığımız kaynaklar Türkiye’de kullanılanlar. Kitaplar dışında makaleler ve kitap hâline getirilmemiş çalışmaları da kullanıyoruz. Hocalarımızın hazırladığı sunumlar da kullanılıyor.

---

6. katılımcı -

---

7. katılımcı Derslerde kitaplar dışında akıllı tahta ve teyp kullanıyoruz. Ayrıca sosyal, kültürel faaliyetler de yapıyoruz. (Çay partileri vb.)

---

8. katılımcı Ders kitapları dışında Yunus Emreden⁵ ve konsolosluk aracılığıyla Türkiye’den gelen kitaplar var. Türk Birliğinde basılan hem Rumence hem de Türkçe kitaplar ve sözlükler var. Yunus Emrede düzenlenen kurslarla da materyaller geliyor. Bu materyalleri flash bellekle alıyoruz ve kullanıyoruz.

---

9. katılımcı Akıllı tahta, yardımcı kitaplar, cd ve internet de kullanıyoruz.

---

10. katılımcı Küçük sınıflar için Türkiye’den gelen yardımcı materyaller, Türk Birliğinin hazırladığı; alfabe kâğıtları, fişler var.

---

11. katılımcı Derslerde yardımcı kitaplar, video ve internetten yararlanılıyor.

Tablo 4’ten anlaşılacağı üzere söz konusu ülkelerde Türk Dili ve Edebiyatı öğretimine yönelik kaynaklar son derece sınırlı. Bu bölümde çalışan hocaların hem kendilerini geliştirmeleri hem de üniversitede ders veriyor olmanın bir gereği olarak alanlarıyla ilgili kaynakları temin etmeleri bir gerekliliktir. Aslında gelişen teknoloji ve ulaşım imkânları göz önünde tutulduğunda rahatlıkla Türk Dili ve Edebiyatına ait kitaplara, dergilere, internet sitelerine ulaşılabilir.

5 Katılımcıların konuşma esnasında Yunus Emre şeklinde ifade ettikleri kurum Yunus Emre Enstitüsüdür.

Katılımcıların Türkiye’den materyaller gönderilmesi noktasında beklenti içinde oldukları görülmekte. İstisnai bir durum ilgili ülkede var olan sivil toplum kuruluşu tarafından desteklendikleri yolundaki iki katılımcının beyanı olmuştur.

Tablo 5: Türkçe Öğretimi Sırasında Karşılaşılan Problemler Hakkında Katılımcıların Görüşleri

---

Katılımcılar Türkçe eğitiminde gözlemediğiniz problemler, eksiklikler nelerdir? (Sizce bu problemler ve aksaklıklar nasıl çözülebilir?)

---

1. katılımcı Bölümümüz Kosova’daki Türk azınlığın ihtiyaçlarını karşılamak için; öğretmen, tercüman, gazeteci vb. yetiştirmek amacıyla 1988 yılında kuruldu. Öğretim dilimiz ve sınavlarımız Türkçe yapılır. Başka bölümlerde Arnavutçadır. Azınlık olmanın tabii ki dezavantajları var. İhtiyaçlarınızı üst makamlara anlatmakta zorluk çekilir. Çoğunlukta olan kesim ihtiyaçlarınızı ne kadar doğru anlatırsanız anlatın anlamakta zorluk çeker. Ekonomik olarak eğitimde bazı kısıtlamalara gidilebilir. Bölümümüzde kullanılan kaynaklar da Türkçe ve burada Türkçe kaynak temin etmek de çok zor. Bu kaynakları ya fotokopi yoluyla ya da çevremizde Türkiye’ye gidenlerin kitap getirmesi ile temin ederiz.
  2. katılımcı Teknolojiden yararlanamıyoruz imkân olmadığı için. Türkiye’deki şartlar yok. Her kitaba ulaşamasa da öğrencilere kaynakları pdf olarak verebiliyoruz.
  3. katılımcı Mekân sıkıntımız var. (sınıf) Bunun için çalışmalar var. Kadro eksikliğimiz de kalmayacak yeni hocalar yetişiyor.
  4. katılımcı Mekân sıkıntılarımız oldu. (sınıf, oda vb.) TİKA⁶ sayesinde bu problemlerimiz çözüldü. Şimdi iki sınıfımız var. Buradaki kolejlerde okuyan Türk öğrenciler bölümümüze geliyordu. Önceden Türkiye’den gelen öğrenci sayısı daha fazla olduğu için öğrenci yoğunluğumuz vardı. Şimdi öğrenci sayısı azaldı (4-5 öğrenci var.)
-

6 TİKA: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı

5. katılımcı Kaynak sıkıntımız vardı ama şimdi pdf sayesinde soru-numuz yok. Araştırma yapma gibi konularda destek alma problemimiz var. (maddi sıkıntı) Türkiye kurumlarının yardımıyla öğrenciler araştırma yapabiliyor. Bu araştırmalar yerel sahada yapılabilir. Erasmus gibi alanlarda mümkün olmuyor. Mekân sıkıntımız var.
-
6. katılımcı Üniversite ve fakültemizde problemler var ama bu problemler sadece bizim bölümümüzde değil (devlet üniversitesi olduğu için). Proje, kitap, sempozyum vb. konularda maddi desteğimiz yok. Kadro problemimiz en önemlisi. Asistanımız yok ve alım olmuyor. Yasa gereği alınamıyor deniyor. Yer sıkıntımız vardı TİKA'nın yardımıyla bu sıkıntımız çözüldü. Hocalar için ofis ve öğrenciler için de sınıflar yapıldı.
-
7. katılımcı Bölümde mekân sıkıntısı ve öğrenci/öğretmen sayısı az olduğu için her seviye için bir sınıf var. Tercüman ve öğretmen olmak isteyenler ilk iki sene birlikte eğitim görüyor. Ana dili Türkçe olanlar ve olmayanlar birlikte eğitim alıyor.
-
8. katılımcı Ders programı, mekân gibi problemler var ama yavaş yavaş planlanarak çözülüyor. TİKA'nın yardımıyla sınıflar yapılıyor.
-
9. katılımcı İmkânlarımız yeterli. Sınıfımızda her şey var. Teknolojiden de yararlanabiliyoruz. Eskiden sınıf yoktu, öğrenci sayısı çok daha azdı. (7-8 öğrenci ile başladık. Bu sene birinci sınıfta 21 öğrenci var.) Sıkıntılarımız vardı. İki ülke arasındaki ilişkiler, medyanın etkisiyle öğrenci sayısı da arttı. İki yıldır “Çok Seslilik” konferansı düzenliyoruz. TİKA, Yunus Emrede bizlere destek oluyor. Etkinlikler düzenliyor. Sınıfımızdaki eşyalar, teknoloji TİKA sayesinde.
-
10. katılımcı Devlet okullarında öğrenciler isteksizler, onlar bu dersi ekstra bir ders olarak görüyorlar. Diğer öğrenciler bu dersi yapmıyor biz yapıyoruz diye düşünüyorlar. En büyük sıkıntı, dersi günlük programa yerleştiremiyoruz. Diğer derslerden önce ya da sonra Türkçe dersini alıyor öğrenci. Türkçe dersini hazırlık sınıfında istiyorsa alıyor öğrenci. Seçince dördüncü sınıfa kadar derse devam ediyor. İlkokul

bitince tekrar yazılı istekte bulunarak dersi almaya devam ediyor. İsteğe bulunursa ortaokul bitene kadar yine derse devam ediyor. Bazı öğrenciler fazla ders yükü olacak ya da gereksiz diye dersi seçmeyebiliyor. Gereksiz olduğunu düşünüp İngilizce dersini seçenler oluyor. Dersi almaya çok istekli öğrenci de var hiç istemeyen de var. Genelde bizim yaşımızdakiler evde Rumence konuşuyor. Evde dede, nine varsa çocuklar onlardan Türkçe duyuyor. Konuşmasa da aklında kalıyor.

Türkçe dersleri önemsenmiyordu okulunda. Düzgün sınıfımız bile yoktu. Sonra TİKA yardım etti ve sınıfımızı düzenlendi, eşyalar, bilgisayar getirildi. Yine de genellikle öğrenciler ana dillerini önemsemiyor.

-
11. katılımcı Ders kitapları ve hizmet içi eğitimle ilgili sıkıntılar var. (Yeni kitaplara ve Romanya’da Türkçe dersi için öğretmenlere hizmet içi eğitim programına ihtiyaç var.)
-

Türkçe öğretimi sırasında karşılaşılan problemler hakkında katılımcıların belirttiği ilk sorun mekân. Üniversitede bir bölümün açılmış olması ancak ders yapacak sınıflarının olmaması anlaşılabilir bir durum değil. Ayrıca sınıfların ihtiyacının TİKA tarafından karşılanıyor olması da Türkiye’deki yabancı dil bölümleri dikkate alındığında açıklanması zor bir durum gibi görünüyor.

Mekân sorununu maddi desteğin olmayışı takip ediyor. Katılımcılar araştırma yapabilmek, dersler için materyalleri almak için destek bulamadıklarını belirtmişler ayrıca teknolojiden yararlanamadıklarını vurgulamışlardır.

Katılımcılardan biri kadro eksikliğini bir diğeri de hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişler. İlk ve orta düzeyde öğretmenlerin hizmet içi eğitimler alması faydalı olacaktır ancak üniversite bünyesinde görev yapan bir hoca için kendini geliştirmenin yolları alanla ilgili akademik yayınları takip etmek ve ortak çalışmalarla ilerlemek olmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Balkanlarda Bulgarca, Rumence, Yunanca, Arnavutça resmî dilleridir ve bu dilleri geliştirmek, yaygınlaştırmak politikası hâkimdir. Türkçe ise varlığını sürdürme gayreti içerisinde. Türkler için ana dili problemi açıkça görülebilir. Özellikle Yunanistan ve Bulgaristan'da yaşayan Türk azınlığın Bulgarca ve Yunancanın yanında İngilizcenin hâkim konumu, azalan nüfus, ekonomik nedenler dolayısıyla Türkçenin varlığı tehdit altındadır. Ayrıca bu çalışmada odak noktası olan Türk dili derslerini veren öğretmenlerin bir kısmının azınlık grubundaki öğrencilerin eğitimine ilişkin olumsuz tutuma sahip olmaları; bir kısmının da neyi, nasıl öğreteceği noktasında yetersiz olmaları Türkçe bölümlerindeki eğitimi olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte bu bölümlere Türkiye Cumhuriyeti'nin yeterli desteği sağlamaması ve Balkan ülkelerinin dil planlamaları kapsamında öğretmen yetiştirme, kaynak seçimi gibi alanlara müdahaleleri sonucunda Türkçe bölümlerinde eğitim giderek zayıflamakta dolayısıyla Türkçenin bilim, sanat vb. alanlarda varlığı giderek azalmaktadır.

Türk çocukların en etkili şekilde ana dillerini nasıl öğretebileceği sorusuna cevap vermek politik olarak zordur. Sorun, ihtilafli koridorun her iki tarafından da ideolojilerle ilintilidir. Ancak Balkan ülkeleriyle Türkiye arasındaki siyasi, ekonomik ilişkilerin gelişmesiyle birlikte medyanın da etkisiyle Türkiye'nin ve dolayısıyla Türkçenin bu ülkelerdeki önemi arttırılabilir. Türk televizyon programlarının popüler olması ve Türk yatırımlarının bu bölgelerde çoğalmasıyla daha çok iş imkânının oluşması ana dili Türkçe olmayanları da Türkçe öğrenmeye teşvik etmektedir. Türkçe dizilerin ve programlarının etkisi altında kalan Balkan gençleri Türk kültürünü ve Türkçeyi merak etmekte, öğrenmek istemektedir. Bu merak ve istek onları motive etmektedir.

Katılımcıların da belirttiği gibi Makedonya, Kosova ve Romanya'da Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı Türkçe eğitimin iyileştirilmesi için yardımcı olmaktadır. Bu yardımlarla Türkçe derslerinin yapıldığı sınıflar bilgisayar, projeksiyon gibi elektronik araç-gereçlerle düzenlenmiştir. Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle ekonomik ve siyasi ilişkilerini geliştirmesi, eğitim vb. alanlarda Türk soylulara destek olması onların varlıklarını yaşadıkları ülkelerde koruyabilmeleri açısından önemlidir. Ancak desteğin daha üst düzeyde tutulması yani yabancı dil olarak Türkçe öğretimi düzeyinde kaynak ve öğretmen desteği değil, Türkiye'de Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerindeki dersler ve öğretim üyeleri ayarında bir eğitim öğretim ortamı oluşturma yolunda çaba sarf edilmelidir. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı her yıl Balkan ülkelerinin her birinden en az ikişer öğrenciyi sınıf öğretmenliği, Türkçe öğretmenliği,

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Ana Bilim Dallarında eğitim almaları için burs vermelidir. Söz konusu ülkelerde hâlihazırda Türkçe öğretmeni olarak çalışan hocaların da birer yıl Türkiye’de üniversitelerde misafir öğretim üyesi olarak dersleri, seminerleri takip etme imkânını oluşturmalıdır.

Kaynakça

- Haksöz, C. (2007). *Linguistic Rights of the Turkish Minority in Bulgaria*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gökdağ, B. A. (2012). “Balkanlar: Etnik Karmaşanın Dilsel Boyutları”. *Karadeniz Araştırmaları*, 32, 1-27.
- Kır, A. (2008). *Türkiye’nin Makedonya Politikasının Balkan Politikası İçerisindeki Yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü.
- Tokmak, E. (2010). *Yugoslavya’nın Dağılma Sürecinde Kosova Sorunu ve Kosova Basını*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- www.batitrakya.org/yazar/baris-hasan/balkanlarda-turk-azinliklar-ve-turkiyenin-politikaları.html erişim tarihi: 10. 03. 2019
- <https://www.trakyanet.com/rumeli/makale/trakya-halklari/1454balkanturkleri.html?s-howall=1> erişim tarihi: 10. 03. 2019
- http://www.tasam.org/trTR/Icerik/514/gorunmeyengercek%E2%80%98balkanlarda_turk_azinliginin_yasadigi_sorunlar erişim tarihi: 10. 03. 2019

Extended Abstract

The correct and effective use of the mother tongue, which is also defined as the first language that the individual learns from a close environment, facilitates learning, socializes and loyalty. The individual adopts the identity of the society in which he / she feels. Language is important in shaping the identity of the individual as well as providing social integration. Language has an important role in the formation of national identity besides social integration. Thus, Turkish, joining the Turkish society and is one of the most important component of the national identity and the whole Turkish world, not only combines the Turks living in the territory of the Republic of Turkey. It is necessary for the Balkan Turks to be aware of the importance of Turkish in the formation of the national identity and the unification of the Turkish nation, and to live with this awareness in order to preserve the existence of Turkish in the Balkan geography. This awareness and consciousness can also be gained to individuals through educational institutions in the region.

Since the peoples in the Balkan region left the Ottoman Empire from the 19th century and declared their independence, the Turks living there became a minority. The new states established in this geography have implemented and continue to implement serious assimilation policies against the Turks and other non-self peoples, first of all by carnage, then forcing them to emigrate, and then the others. Learning the language, religion and culture of the Turks and being able to receive education in their mother tongue was made almost impossible from time to time. Therefore, various agreements have been made with the Balkan countries to protect the rights of the Turks in the region. However, there have been situations against the Turks in practice. Today, our compatriots of the Republic of Turkey to the ongoing shortage, the history of the Balkan Turks, language, requires give the necessary political and social support to never forget their culture and religion. Both the country and the international arena should be able to find solutions to the problems of the Balkan Turks, efforts should be made to prevent their ties with the past and relations with the Balkan geography should be developed. It is especially important to eliminate the problems related to Turkish education in the region, and to ensure that teachers and students attending Turkish classes have a positive attitude towards Turkish. Because a person whose mother tongue is a minority language in the geography he / she lives in has a negative attitude towards his / her language because he / she thinks that his / her mother tongue is not functional in the geography he / she lives can prevent him / her to learn his / her mother tongue. A society that loses its mother tongue is also unable to protect its identity. Having a positive attitude towards a language and choosing language is thought to be functional in daily, social or business life.

The importance of academic studies in determining the problems experienced by the Turkish minority and determining their needs can not be ignored. Based on this need, the present situation of Turkish education in the Balkan geography, problems and deficiencies in education have been tried to be revealed as a result of the observations made in educational institutions and interviews with teachers.

During the study process, interviews were conducted with 11 teachers teaching Turkish in Macedonia, Kosovo and Romania. Their search data were obtained as a result of interviews with teachers and observations in educational institutions.

Turkish noble students have the right to receive basic education in their own language, in part or in their own countries. Based on this right, these students learn Turkish in basic education. Although they learned Turkish both at home and at school since childhood, the participants were told that their success in Turkish lessons was not very high, suggesting deficiencies in the use of Turkish in education and family. As some of the participants reported, there are also differences in how families use Turkish at home. Parents who think that learning Turkish is not important in their learning life also direct their children to English cause their mother tongue to be shifted. This situation causes concern about the future of Turkish in the region. In addition, places in education, textbooks, qualified teachers and so on, the lack of basic language skills of students is not strong. These deficiencies in educational institutions lead to the lack of demand and closure of these institutions over time.

Balkan countries and the political deadlock between Turkey, Turkey's influence in the media, along with the development of economic relations and thus the Turkish increased importance in these countries. The fact that Turkish television programs are popular and the increase in Turkish investments in these regions create more jobs encourages non-Turkish speakers to learn Turkish. Balkan young people, who are under the influence of Turkish TV series and programs, are curious about Turkish culture and Turkish and want to learn. This curiosity and desire motivates them. Participants also noted as Turkey, Turkey to strengthen ties with the countries in the region to help the living of the Turkish continues to support institutions providing education in Turkish. In Macedonia, Kosovo and Romania, TİKA works to improve Turkish education. The classes where Turkish courses were held by TİKA were arranged with electronic devices such as computer and projection. To develop economic and political relations with Turkey and Balkan countries, education and so on. support to the Turkish nobles in their fields is important in terms of their preservation in the countries where they live. the materials to be used in education (books, materials, computers, etc.) to be Turkey's support in providing training to Turkish abandoned to their fate, will result in failure to show improvement.

